

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Kyllä, Suomen Maallikkotuomarit ry:n hallitus on antanut julkilausuman asiasta, missä käsiteltiin lautamiesjärjestelmän kokonaisuutta, tarpeellisuutta, valintatapaa ja perehdytystä / koulutusta.

Asiasta on ollut paljonkin keskustelua, miten lautamiesten valinta pitäisi suorittaa, suurin osa käydyistä keskusteluista on sitä mieltä, että poliittinen valinta kunnallisvaalien jälkeen ei ole paras mahdollinen tapa. Poliitiikka on liian suuressa osassa valinnassa vaalien jälkeen paikkajaoissa / valinnassa. Joiltain osin valinnoista on tullut tietoisuuteen myös se, että valituille henkilöille ei ole annettu tietoa tehtäväkuvasta, mikä on lautamiehen tehtävä oikeudessa. Valitut ovat luulleet, että tehtävä on tehtäväkuvaltaan samankaltainen, kuin vaalien jälkeen jaetut muut lautakuntapaikat.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Voidaan pohtia myös sitä, voisiko valinnan tehdä Tuomioistuinviraston taholta. Yksi vaihtoehto voisi olla lautamiesten valinta vasta kunnallisvaalien jälkeen. Kaupunkien ja kuntien päättäjät selvittäisivät lautamiehiksi haluavat.

Näin saataisiin kiinnostuneimmat ja halukkaimmat hakeutumaan tehtävään, jolloinmyös heidän ammattiosaamisensa tulisi esiin.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Valinnan jälkeen tehtäisiin selvitys henkilöiden taustoista, selvityksen laajuudesta ja sisällöstä voidaan sopia yhdessä eri osapuolten kanssa. Nykyisten vaatimusten lisäksi vaadittaisiin rikosrekisteriote. Valintaprosessin jälkeen, yhteistyö ja lautamiesten alueellinen ohjeistus tapahtuisi käräjäoikeuksissa koskien lautamiesten tehtävää ja velvoitteita oikeuden käytössä.

4. Jos lautamiesehdokkaita olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Kun ehdokkaita olisi enemmän kuin paikkoja, niin valitsijoiden pitää toimia kuin muissakin valinnoissa. Hakemuksien perusteella kutsutaan haastatteluun ja sen jälkeen suoritetaan valinta.

5. Jos lautamiesten valintapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Valinta on Tuomioistuinvirastolla tai kunnan päättäjillä, jotka tulevaisuudessa valitsevat lautamiehet.

Lopullisen vahvistamisen lautamiesten asettamisesta tehtävänsä, suorittavat paikalliset kärjäoikeudet missä lautamiehet toimivat.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Suomen Maallikkotuomarit ry:n julkilausuma 2022.

Lautamiesten tarpeellisuudesta kärjäoikeuksissa on keskusteltu pitkään. Keskustelun ytimessä on lautamiesjärjestelmään liittyvät taloudelliset seikat, sekä lautamiesten poliittinen valintatapa kunnallisvaalien jälkeen, joihin Suomen Maallikkotuomarit ry ottaa kantaa

Lautamiesjärjestelmän lopettamisella tavoitellaan säästöjä, jolla varat ohjattaisiin ammattituomareiden palkkaamiseen. Kärjäoikeuden istunnoissa, missä joudutaan käyttämään vahvistettuja kokoonpanoja (kolme ammattituomaria), kustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin lautamieskokoonpanoissa. Ainakaan tällä muutoksella ei saavuteta suunniteltuja tavoitteita ja uskomme, että muutoksen jälkeen ei tuomioistuimissa lisättäisi virkoja siinä suhteessa kuin lautamiehiä vähennettäisiin.

Lautamiesten valintaa voidaan muuttaa tai kehittää, jättämällä pois lautamiesten poliittinen valinta

Voidaan pohtia myös sitä, voisiko valinnan tehdä Tuomioistuinviraston taholta. Yksi vaihtoehto voisi olla lautamiesten valinta vasta kunnallisvaalien jälkeen. Kaupunkien ja kuntien päättäjät selvittäisivät lautamieheksi haluavat. Tämän jälkeen tehtäisiin selvitys henkilöiden taustoista ja valinta. Selvityksen laajuudesta ja sisällöstä voidaan sopia yhdessä eri osapuolten kanssa. Nykyisten vaatimusten lisäksi vaadittaisiin rikosrekisteriote. Valintaprosessin jälkeen, yhteistyö ja lautamiesten alueellinen ohjeistus tapahtuisi kärjäoikeuksissa koskien lautamiesten tehtävää ja velvoitteita oikeuden käytössä.

Kärjäoikeuksiin valitut lautamiehet velvoitettaisiin käymään Tuomioistuinviraston perehdytys

Ennen kuin lautamies voi antaa tuomarivakuutuksen, hänet tulisi velvoittaa käymään Tuomioistuinviraston järjestämä koulutus. Tämän lisäksi paikallinen kärjäoikeus voisi perehdyttää tai kouluttaa lautamiehet omaan toimintaansa. Koulutuksessa käytäisiin läpi talon toimintatavat ja velvoitteet, istuntoon saapuminen ja pukeutumiskoodi sekä lautamiesetiikka. Koulutus olisi varsin yksinkertaista järjestää, sillä Tuomioistuinvirastolla on jo olemassa runsaasti koulutusmateriaalia ammattituomareille.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnössä 2003 pohdittiin lautamiesjärjestelmän kehittämistä

Haluamme edelleen nostaa esille lainkäytön emeritusprofessori Jyrki Virolaisen 9.12.2022 Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa olevat näkemykset koskien Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintöä vuodelta 2003. Jo silloin pohdittiin lautamiesjärjestelmän kehittämistä. Yksimielinen komissio katsoi tuolloin, että lautamiesjärjestelmä tulisi säilyttää. Kannatusta sai lautamiesjärjestelmän laajentaminen jopa hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin. Perusteluna oli tuomioistuinlaitoksen luottamusohjan vahvistaminen, tuomioistuinten avoimuuden lisääminen ja tuomitsemistoiminnan valvonnan mahdollistaminen. ”20 vuodessa mainitut tavoitteet eivät ole kadonneet mihinkään, joten käräjäoikeuksissa tarvitaan edelleen lautamiehiä. Jos tuomioistuinten maallikkoedustus lakkautettaisiin kokonaan, joutuisimme kansainvälisessä vertailussa varsin kummalliseen asemaan ja seuraan”, Virolainen totesi.

Suomen Maallikkotuomarit ry:n hallitus

Janne Heilimä, puheenjohtaja

Olavi Kuikka, varapuheenjohtaja

Johanna Stenros, tiedottaja

Hanna Yli-Liipola, alueiden yhteyshenkilö

Tuula Rantamo, järjestösihteeri

Pentti Kapanen, koulutusristeilyiden järjestely

Heilimä Kari

Suomen Maallikkotuomarit ry - Finlands Lekmannadomare rf - Janne

Heilimä, puheenjohtaja, Suomen Maallikkotuomarit ry